

Skötselplan för naturreservatet Valaklitt i Varbergs kommun

1. Syfte med säkerställande och skötsel

Syftet med reservatet är att bevara den biologiska mångfald som är knuten till de gamla bokskogsmiljöerna, gynna klipphäckande fåglar samt att gynna friluftslivet. Den gamla ädellövsbogen utgör idag en starkt fragmenterad spillra av förekomsten för ett par hundra år sedan och är därför mycket skyddsvärd. Sverige har även ett internationellt ansvar för att bevara ädellövsogar.

Skyddet ska slå vakt om nyckelbiotoperna med sina rödlistade arter och värdefulla strukturer genom att låta den bokdominerade lövsbogen utvecklas utan konkurrens från gran. Riklig förekomst av gamla och grova träd och död ved i olika former är av största vikt, det är en förutsättning för rik mångfald av svampar, kryptogamer, insekter och fåglar.

Det finns ett stort antal rödlistade skalbaggar i området och även ett stort antal rödlistade mossor, lavar och svampar. Här finns även ett par känsliga rovfågelarter, vilka även de är rödlistade. Här finns även de två Natura 2000-naturtyperna "Näringsfattig bokskog, 9110" och "Lövsumpskog, 9080".

De rödlistade fågelarterna ska gynnas genom att de lämnas ifred under häckning och genom att man gör åtgärder för att området även i fortsättningen ska vara en lämplig häckningslokal.

Eftersom området ligger i ett riksintresse för friluftsliv skall friluftslivet gynnas och besökare erbjudas bra information om områdets naturvärden och historia. Området erbjuder vackra skogsmiljöer för promenader, men även stor artrikedom för den artintresserade. Friluftslivet ska inte påverka de rödlistade fåglarna negativt.

Syftet ska nås genom att:

- området skyddas mot exploatering,
- inget rationellt skogsbruk bedrivs inom området och naturliga processer tillåts verka så att rikliga mängder av gamla och grova träd, senvuxna träd, hålträd och död ved i olika former finns i reservatet,
- granbestånden omförs till lövskog,
- lövsbogen hålls fri från gran,

- man beaktar de skötselråd som "åtgärdsprogrammen för hotade arter" föreslår,
- vandringsleder dras på lämpliga ställen för att ge en bra naturupplevelse,
- man tar hänsyn till de rödlistade och känsliga rovfågeln som häckar i reservatet vid alla åtgärder, samt
- nya kunskaper om hotade och hänsynskrävande arter och naturtyper beaktas i den löpande skötseln av reservatet.

2. Beskrivning

2.1. Markslag och naturtyper

Naturtyper (KNAS)*:	Ädellövskogar	36,4 ha
	Gransskogar	12,5 ha
	Lövsumpskog	4 ha
	Hygge	3 ha
	Impediment	1,7 ha
	Triviallövskogar	1,6 ha
	Total areal	59,4 ha

* Naturvårdsverket 2004. Kontinuerlig naturtypskartering av skyddade områden.

2.2. Historisk och nuvarande markanvändning

Det har gjorts en pollenanalys som kan gälla för hela riksintresset "Åkulla bokskogar", som visar vegetationens utveckling de senaste 10 000 åren. Den visar att boken dök upp i området för ungefär 3000 år sedan, men den förekom då mycket sparsamt, det var istället björk, alm, ek, ask och lind som dominerade. Under perioden 500-800 e.kr. ökade boken tydligt för att kring år 1000 vara rikligt representerad i området.

Malmströms (1939) översiktsskator över skogsmarkens utbredning i Halland 1650 till 1920 visar att Åkulla bokskogar utgör ett av få större kvarvarande områden med skoglig kontinuitet av bok. 1650 låg Valaklitt mitt i ett stort lövskogsområde som kallades "Grimmeton böge skogh", det var ungefär en mil brett i nord-sydlig riktning och sträckte sig från Tvååker i väster och vidare åt öster där det anslöt till skogsbygden som var näst intill helt skogsklädd.

På en historisk karta från 1805 kan man se att Valaklitt troligen var utmark och, åtminstone till större delen, kalmark. I naturreservatet Näsnabben, som ligger ungefär tre kilometer västerut, har man borrarat i och räknat årsringarna på åtta gamla bokar, de grodde alla mellan 1790 och 1850. Troligen skedde en igenväxning av utmarken i början av 1800-talet. Malmström (1939) menar att största delen av området var lövskog kring 1850.

På Häradsekonomiska kartan från 1920-talet kan man se att Valaklitt var skogsbeväxt till största delen, det fanns en liten åker längst ner i sydväst. Området täcktes framför allt av lövskog, men ett mindre inslag av barrträd fanns också, framför allt i nordöstra hörnet. Malmström (1939) ger samma bild av 1920-talets Valaklitt.

Det finns en ekonomisk karta från 1960-talet på vilken flygfotot syns under färgerna. På den kan man se att drygt två hektar som då var hygge nu är granplantage och att drygt två hektar som då var lövskog nu är granplantage eller hygge.

2.3. Beskrivning av bevarandevärden

Biologiska värden

Åkulla bokskogar är den norra länsdelens största och ett av Hallands värdefullaste bokskogsområden. Två nyckelbiotoper har identifierats i Valaklitt. Här återfinns de värdefulla biotoptyperna: ädellövskog, rasbrant och bergbrant. Valaklitt utgör tillsammans med de omkringliggande elva naturreservaten i Åkullaområdet ett av Hallands största sammanhängande bokskogsområden med en mångtusenårig historia av nemoral ädellövskog.

I riksintresset för naturvård "Åkulla bokskogar" (NN10) är totalarealen skogsmark 3932 ha, av detta utgörs hela 34 procent av lövskog. Detta kan jämföras med medelarealen lövskog för den halländska skogsmarken som är 14 procent. Lövskog förekommer alltså i exceptionellt stor omfattning inom Åkulla området, vilket ger goda förutsättningar för lövskogsberoende arter inom området. Den i Halland en gång så vanliga ädellövskogen återfinns i dag på bara drygt 8 procent av skogsmarken, varav bokskog bara utgör en mindre del.

36 rödlistade fåglar, skalbaggar, snäckor, svampar, mossor och lavar, bland andra den starkt hotade skalbaggen röd ögonknäppare, men även ädelkronlav, röd pysslinglav, liten ädellav och lunglav har hittats i Valaklitt.

Framst i de sydöstra delarna av reservatet finns stora mängder död bokved, vilket det är en akut brist på i dagens skogslandskap. Grov död ved, framför allt från ädellövträd, är

en viktig livsmiljö och föda för många hotade insekter och svampar.

I norra delen av reservatet finns många flerstammiga, innanmurkna och krumma bokar med röthål. De har troligen formats av bete i unga år, vilket även antyds av kartor från den tiden.

Man har hittat flera hotade skalbaggar knutna till död ved från ädellövträd i området, bland annat den röda ögonknäpparen som i Sverige nästan enbart är funnen i gamla vitrötade stubbar och stammar av bok med lös ved. Den är bara funnen på några få, mycket begränsade lokaler i Sverige.

Den höga bergbranten i norra delen av området har imponerande klippväggar och rasbranter som reser sig drygt 90 meter över Valasjöns vattenyta. Branten är skyddad som fågelskyddsområde sedan 1966 för sitt värdefulla fågelliv.

Friluftsliv

Åkulla bokskogar har ett stort värde för friluftslivet och är därför ett riksintresse för friluftslivet (FN8).

Valaklitt är en bokskog som erbjuder flera vackra miljöer vilka kan locka till promenader och som dessutom kan erbjuda intressanta och spännande naturupplevelser.

Det finns även bra möjligheter att ordna längre vandringsslingor som går genom flera av reservaten i Åkulla bokskogar. Hallandsleden, som också är en del av North Sea Trail, passerar bara lite mer än hundra meter söder och väster om Valaklitt.

Prioriterade bevarandevärden

Bevarandet av kärnområdena med gammal, artrik bokskog (avdelning 4, 23 och 47) och de rödlistade och känsliga rovfågeln som häckar i reservatet har högsta prioritet.

2.4. Litteratur

Bengtsson, S. & Hernborg, K. 1999. Naturvårdsprogram för Hallands län. Varbergs kommun. Information från Länsstyrelsen i Hallands län. Remissutgåva.

Bengtsson, S. 1999. Tempererad lövskog i Halland i ett europeiskt perspektiv - ekologi, naturlig dynamik och mänskliga störningar. Information från Länsstyrelsen Halland. Meddelande 1999:1

de Jong, J. & Almstedt, M. 2005. Död ved i levande skogar. Naturvårdsverkets rapport 5413.

Fritz, Ö. & Larsson, K. 2000. Översyn av Åkulla bokskogar - Biologiskt värdefulla områden. Meddelande 2000:5. Länsstyrelsen Halland

Fritz, Ö. 1996. Inventering av skogliga nyckelbiotoper inom naturskyddade områden i Hallands län 1995, del 2, norra delen. Meddelande 1996:10. Länsstyrelsen Hallands län.

Löfgren, R. & Andersson, L. (red.). 2000. Sydsvenska lövskogar och andra lövbärande marker. Naturvårdsverkets rapport 5081.

Malmqvist, A. m.fl. 2006. Åtgärdsprogram för bevarande av sex hotade bokskogarter. Naturvårdsverkets rapport 5553.

Malmström, C. 1939. Hallands skogar under de senaste 300 åren. Meddelande från Statens skogsförsöksanstalt 31:171-300.

Mathiasson, M. 2007. Strategi för formellt skydd av skog i Hallands län. Meddelande 2007:5. Länsstyrelsen Hallands län.

Nitare, J. (red.). 2000. Signalarter, indikatorer på skyddsvärd skog. Skogsstyrelsens förlag.

Strand, V. 2006. Förteckning över rödlistade och regionalt intressanta arter i Hallands län 2006. Meddelande 2006:27. Länsstyrelsen Hallands län.

3. Indelning i skötselområden

Skötselkartan (bilaga 4) visar indelningen i olika skötselområden. Det finns fyra olika skötselområden, varje skötselområde har en egen färg i kartan samt ett beskrivande namn. Numreringen i kartan anger enskilda avdelningar. Beståndsindelning och numrering är baserad på skogsbruksvärderingarna.

4. Skötsel av området

4.1. Generella riktlinjer

Avveckling och röjning av gran

Målet är att reservatet ska vara helt fritt från gran för att gynna arter knutna till lövträd och lövskog, vilka är hårt trängda i Hallands grandominerade skogslandskap. Granen är

dessutom en sen invandrare i Halland, vilket gör att det i Halland finns få arter knutna till gran som Halland har speciellt ansvar för. Att ta bort all gran minimerar dessutom fröspridningen av gran i reservatet, men man kommer ändå att behöva röja gran kontinuerligt, åtminstone vart tionde år.

Enstaka grova granar (mer än 40 cm i brösthöjdsdiameter) kan lämnas för att självdö på sikt. Även om de fungerar som fröspridare så har de inte så stor negativ effekt med tanke på att reservatet ändå omges av granplantage.

Särskilda avtal

Särskilda avtal om avverkning av gran finns i dagsläget på 14 avdelningar, på ytterligare 9 avdelningar gick avtalen ut 2006 och 2008. Avtalen medger att markägarna kan slutavverka den gran som fanns i dessa avdelningar då avtalen slöts (2001 och 2003) de år som är angivna i avtalen. Året som avdelningarna ska vara slutavverkade varierar mellan 2006 och 2060.

Då det avtalade året för slutavverkning passerat tar reservatsförvaltaren över skötseln och avverkar den gran som står kvar, men avverkningsnettot på de avverkade granarna tillfaller markägaren. Därefter sker skötsel enligt skötselplanen.

Innan reservatsförvaltaren slutavverkar något bestånd ska markägaren kontaktas.

Avtalet gäller inte övriga trädslag som finns i bestånden.

Föryngring av lövskog

Efter avverkning av granbestånden ska man föryngra med löv. Man bör framför allt förlita sig på naturlig föryngring, men kan även plantera lämpliga lövträdsdrag i viss utsträckning. Plantmaterialet ska då vara av regional härkomst. Vilthägn kan krävas, bedömning får göras från fall till fall.

Död ved

Död ved är en viktig resurs för många arter i skogen och är idag en bristvara, särskilt död ved av lövträd i grövre dimensioner. Mycket tyder på att 20 kubikmeter död ved per hektar är något av ett tröskelvärde för många arter, vilket innebär att detta är en nivå man bör uppnå för att området skall kunna härberga dessa arter.

I Valaklitt finns hotade skalbaggar, och troligen även andra arter, som är beroende av död bokved vilket innebär att man bör skapa död bokved om det inte tillkommer i tillräcklig mängd på naturlig väg.

Ett åtgärdsprogram har upprättats för sex av bokskogarnas mest hotade arter (Naturvårdsverket 2006). En av arterna är den röda ögonknäpparen, som är funnen i reservatet 1999, 2008 och 2011. Det viktigaste habitatet och substratet för den är gammal, sluten bokskog med hög luftfuktighet och god tillgång till grova boklågor. Det är en miljö som ytterligare en av åtgärdsprogrammets arter trivs i, rombjätteknäpparen.

Naturlig dynamik i äldre bokskog bedöms ge en gynnsam livsmiljö för dessa arter. Dock kunde man vid inventeringen 2008 konstatera att lokalen i reservatet Valaklitt verkar vara en isolerad lokal och att förutsättningen för artens långsiktiga överlevnad på lokalen inte är säker. Man bör därför göra åtgärder för att skapa bättre förutsättningar för arten att överleva; mer död ved i form av lågor behöver skapas i reservatets något yngre bokbestånd.

4.2. Skötselområden

Skötselområde 1, Granröjning-Lövskogar

Areal 43,6 ha

Avdelningar: 3, 4, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 19, 20, 23, 24, 25, 26, 28, 30, 33, 38, 42, 44, 46, 47, 48

Beskrivning

Skötselområdet består av avdelningar med lövskog av olika slag, både ädellövskog och triviallövskog. Åldern varierar mellan ca 70 år för ett bokbestånd till ca 200 år för ett annat bokbestånd. I avdelning 48 finns en mindre del som är planterad gran som är ungefär 60 år.

Avdelningarna 8, 12, 13 och 19 är hyggen där det börjat gro en del gran, bok, rönn och björk. Avdelning 17, 24 och 33 är nya hyggen med enstaka unga lövträd av olika slag.

I avdelning 8 står några granar närmast branten som markägaren får ta.

Ungefär 60 meter väster om vägen i avdelning 15 finns resterna av en ollonkätte, som förmodligen fungerade som skydd för djuren på den tiden som området betades av ollonsvin. Ollonkätten finns med i fornminnesregistret.

Mål

Lövskogar, framför allt bokskog, med många gamla, grova och senvuxna träd och stor mängd död ved. De rödlistade skalbaggarna ska ges möjligheter att stärka sina populationer inom hela skötselområdet.

Åtgärder

-Granröjning vart tionde år.

-Granbeståndet i avdelning 48 avverkas snarast, minst tre kubikmeter död ved per hektar skall lämnas utöver den döda ved som redan finns.

-Om det finns granar grövre än 40 cm i brösthöjdsdiameter sparas dessa för att självdö på sikt. Klenare granar sågas ner eller ringbarkas. (denna punkt gäller ej avdelning 48 där all gran avverkas och det mesta tas ut efter avverkning).

-I avdelning 33 finns ett dike i södra kanten, detta bör läggas igen för att återskapa en naturlig hydrologi. Först måste man dock försäkra sig om att planteringarna i avdelning 29, 31 och 32 samt andra närliggande planteringar inte påverkas negativt.

-I området finns ett flertal flerstammiga, betespåverkade träd, som på sikt kan få höga naturvärden. Man bör skapa fler sådana träd genom att klippa unga bokar så att de blir flerstammiga.

-För att gynna de rödlistade skalbagarna, och då framför allt den starkt hotade röda ögonknäpparen ska det skapas lågor av bok. Lågorna ska helst vara grövre än 40 centimeter i diameter, men de använder ibland även klenare. Lågorna skall framför allt skapas i fuktiga partier i avdelning 15, 38 och 42. Träden ska vara rakstammiga, oskadade träd utan påväxt av epifyter av högt naturvärde.

-Även andra åtgärder som föreslås i åtgärdsprogrammet för sex hotade bokskogsarter kan göras i reservatets likåldriga och medelålders bestånd, t.ex. luckhuggning, skapande av högstubbar och veteranisering (dvs gynnande av uppkomsten av innanröta, röthål och senvuxna träd). Detta ska ses som punktinsatser som inte ska vara ett långvarigt inslag, utan så snart bestånden uppnått tillräckligt hög grad av naturliga störningar ska skötseln upphöra.

Skötselområde 2, Bergbrant

Areal 0,3 ha

Avdelningar: 6

Beskrivning

Skötselområdet är en bergbrant med pinade lövträd som klättrar på de små avsatserna. Branten vätter åt väst och går ända ut till sjön i sin norra del.

Mål

Målet är en lämplig häckningslokal för klipphäckande fåglar.

Eftersom det finns många insekter som gynnas av ett varmt lokalklimat och död ved kan gamla träd i branten få höga naturvärden.

Åtgärder

-Fri utveckling. För att inte störa häckande fåglar bör man inte göra några åtgärder. Uppkommande granar i branten kan stå kvar om de inte påverkar fåglarna negativt.

-Om det skulle visa sig att brantens vegetation utvecklas på ett sätt som missgynnar klipphäckande fåglar ska förvaltaren göra de åtgärder som anses lämpliga för att gynna dessa fåglar.

Skötselområde 3, Granavveckling-Blandskogar

Areal 1,2 ha

Avdelningar: 5, 7,39, 41

Beskrivning

Skötselområdet består av avdelningar med mellan 80 och 95 procent lövträd och resten gran. Åldern varierar mellan ca 65 och ca 160 år.

Mål

Målet är rena lövskogar av olika slag med många gamla, grova och senvuxna träd och stor mängd död ved.

Avdelning 5 är en alsumpskog och 7 är bokskog och avdelning 39 och 41 är blandade och relativt fuktiga lövskogar med visst inslag av bok.

Åtgärder

-Granen avverkas så snart som möjligt. Granved i form av högstubbar och lågor ska lämnas.

-Om det skapas större luckor i bestånden ska dessa föryngras naturligt, det är bara bra om det blir en variation i täthet och ålder i luckorna.

-I avdelning 5 och 7 ringbarkas granarna och lämnas eftersom det kan vara svårt att ta ut dem utan att orsaka markskador.

-Om det finns granar grövre än 40 cm i brösthöjdsdiameter sparas dessa för att självdö på sikt. Klenare granar sågas ner eller ringbarkas.

-Granröjning vart tionde år.

Skötselområde 4, Avdelningar med särskilda avtal

Areal 13 ha

Avdelningar: 1, 2, 10, 16, 18, 21, 22, 27, 29, 31, 32, 34, 35, 36, 37, 40, 43, 45

Beskrivning

Skötselområdet består av avdelningar som i intrångsavtalen fått särskilda villkor, vilket innebär att markägaren kan stå för avverkningen av befintlig gran och även får behålla inkomsten från avverkningen, övriga trädslag ingår inte i avtalet.

De flesta avdelningarna är rena granplantage, men några har mellan 5 och 25 procent tall, björk och bok, som enligt avtalet ska stå kvar efter slutavverkning.

Mål

Målet med skötselområdet är lövskog, gärna med ett visst inslag av tall, och på längre sikt bokdominerade lövskogar, gärna med inslag av andra ädellövträd.

Målet är även att området ska innehålla många gamla, grova och senvuxna träd och stor mängd död ved.

Åtgärder

-Avveckling enligt de avtal som gäller med markägarna. Då det avtalade året för slutavverkning passerat tar reservatsförvaltaren över skötseln och avverkar den gran som står kvar (avverkningsnettot av kvarstående granar tillfaller markägaren).

-Efter slutavverkning föryngras avdelningarna naturligt med löv och tall och röjs på uppväxande gran ungefär vart tionde år.

-Innan reservatsförvaltaren slutavverkar något betånd ska markägaren kontaktas.

-Alla träd som inte är granar ska lämnas då man slutavverkar granen.

-Avverkningar ska ske då det är tjäle eller torrt i marken, för att minimera körskadorna. Körskador ska återställas av den part som gjort avverkningen.

-Slutavverkning kan göras av markägaren senast följande år:

avd. 1: 2011
avd. 2: 2006
avd. 10: 2006
avd. 16: 2011
avd. 18: 2036

avd. 21: 2016
avd. 22: 2036
avd. 27: 2046
avd. 29: 2046
avd. 31: 2060
avd. 32: 2036
avd. 34: 2031
avd. 35: 2036
avd. 36: 2021
avd. 37: 2056
avd. 40: 2008
avd. 43: 2008
avd. 45: 2033

4.3. Översikt över avdelningar och skötselområden

1. Granröjning-Lövskogar

avdelning	areal (ha)
3	1,7
4	1
8	0,2
9	0,5
11	2,8
12	0,1
13	0,1
14	0,5
15	5,2
19	0,4
20	0,2
23	5,5
25	1,9
26	1,6
28	0,9
30	1
38	6,1
42	3,9
44	0,9
46	0,9
47	5,3

48	1
17	0,4
24	0,6
33	0,9
<hr/>	
totalt 43,6 ha	

2. Bergbrant

avdelning	areal (ha)
6	1,7
<hr/>	
totalt 1,7 ha	

**3. Granavveckling-
Blandskogar**

avdelning	areal (ha)
5	0,3
7	0,2
39	0,3
41	0,4
<hr/>	
totalt 1,2 ha	

**4. Avdelningar med
särskilda avtal**

avdelning	areal (ha)
1	0,4
2	0,3
10	0,1
16	0,3
18	2
21	1,8
22	0,1
27	0,4
29	0,2
31	0,4
32	1,1
34	0,4
35	0,4
36	1,8
37	0,2
40	1,8
43	0,6
45	0,8
<hr/>	
totalt 13,1 ha	

5. Friluftsliv och turism

5.1. Syfte

-Reservatet ska inbjuda allmänheten till fina naturupplevelser i en naturskön och avslappnande miljö.

-Områdets känsla av orördhet och naturlighet ska värnas.

-Besökare ska bli informerade om områdets naturvärden, kulturvärden och historia, men även om syftet och målet med skötselåtgärderna i reservatet, exempelvis avvecklingen av granplantagen.

5.2. Anläggningar

Mål

-Reservatet ska innehålla väl underhållna informationsskyltar. Ett förslag på placeringar markeras på karta i bilaga 7, men förvaltaren beslutar om definitiv placering.

-Parkering bör ske på naturreservatet Nabbens parkering knappt en kilometer från Valaklitt.

-Information om reservatet ska finnas vid naturreservatet Nabbens parkering. Där ska även finnas en vägledning om hur man hittar till Valaklitt.

-I möjligaste mån ska befintliga stigar och vägar användas. Stigmarkeringar ska smälta väl in i naturen.

-Man bör ta fram en plan för friluftslivet för Åkullaområdet som helhet.

-Vid planering av friluftsanläggningar ska man alltid ta hänsyn till hur detta påverkar de rödlistade och känsliga fågelarter som häckar i reservatet.

Åtgärder

-Informationtavlor ska placeras ut, tillses regelbundet och underhållas av förvaltaren.

6. Tillsyn, dokumentation och uppföljning

Naturvårdsförvaltaren ansvarar för att regelbunden tillsyn av reservatet sker.

7. Sammanfattning av planerade skötselåtgärder

Skötselåtgärd	När	Skötselomr.	Prioritet	Finansiering
Markering av reservatets gränser.	2012		1	Naturvårdsverket /Vårdanslaget
Produktion av informationstavla.	2012		1	Vårdanslaget
Avverkning av all gran i de delar som inte har särskilda avtal.	Senast 2015		2	Vårdanslaget
Markering av promenadstigar.	2012		2	Vårdanslaget
Röjning av invandrande gran.	Senast 2015, därefter vart tionde år.		2	Vårdanslaget